

aan wat *werd*, d. i. aan de *macht*, het diadeem der eere op het voorhoofd drukt; en in den roes van een altoos door- gaand proces zichzelve bedwelmt; die *moet* wel uitkomen, waar Nietzsche uitkwam. In Nietzsche komt niet één enkel element naar de oppervlakte, dat niet bij wettige genealogie uit de praemissen van Schelling en Hegel gegenereerd is. Zou het dan niet argeloos zijn, indien wij, die ons onderwonden hebben, den naam des Heeren te belijden, op zoo ontzettend teeken des tijds geen acht sloegen, en niet opmerkten, hoe de ont- knooping al naderbij komt? Onze strijd moet thans principieel gevoerd. Een pijlschot uit de verte treft niet meer. Voor het spelend schermutselen onzer apologeten snijdt de tegenstelling tusschen den grondtoon der Christelijke religie en den grond- toon onzer eeuw te diep in het leven in. Wordt de werking van het pantheïstisch gif *niet* gestuit, dan moet er een zeer snelle afloop der wateren komen. Vandaar de roeping der Christenheid, om, in de hoogere denkwereld vooral, zonder sparen tegen dit kwaad op te treden. En al biedt nu een rede, als ik thans voor u uit ga spreken, geen ruimte voor dit pleit in al zijn omvang, toch wraakt ge daarom mijn pogen niet, zoo ik althans op ééne der vele werkingen van dit gif uw aandacht ga vestigen; ik bedoel op de duidelijke neiging die alle Pantheïsme, en zoo ook de pantheïstische stemming van onzen tijd verraadt, om op elk gebied des levens *de grenslijnen steeds meer te doen verflauwen*, en niet te rusten, eer ze, in onze voorstelling althans, zijn uitgewischt.

Met een Hebreeuwsch woord draagt God in de Heilige Schrift het praedicaat van *Hammabdil*, omdat Hij het is, die eerst tusschen Zichzelve en het creatuur, en diensvolgens over heel het erf van het creatuurlijke, lijnen trok. Lijnen van ordinantie; lijnen van begrenzing; lijnen van onderscheiding; lijnen van scheiding; lijnen van tegenstelling 14). Juist deze lijnen poogt nu het Pantheïsme te doen verbleeken. *Onderscheiding* kent het nog, maar geen scheiding mag ooit *reëel* zijn. *Ἐν καὶ πάν* blijft de tooverspreuk 15). En wijl hiermeê nu voor den Christen de hoogste inzet op het spel is gezet, scheen mij deze *Verflauwing der grenzen* eene opzettelijke bespreking